

6 คุณลักษณะภาวะผู้นำที่มีผลต่อการพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

Six Characteristic of Charismatic Leadership

in Effecting on the Philosophy of Sufficiency Economy

นครศ ณ พัทลุง¹ และยุวัฒน์ วุฒิเมธี²

Nakarait Napattalung and Yuwat Wuttimatee

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1.) ศึกษาคุณลักษณะภาวะผู้นำและมีผลสัมฤทธิ์การพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 2.) ศึกษาปัจจัยคุณลักษณะภาวะผู้นำที่มีต่อผลสัมฤทธิ์การพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3.) วิเคราะห์คุณลักษณะภาวะผู้นำที่มีกับผลสัมฤทธิ์การพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรคือผู้นำเครือข่ายพัฒนาชุมชนดีเด่นที่ได้รับรางวัลพระราชทานจากสมเด็จพระเทพฯ โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงเป็นผู้นำที่ได้รับรางวัล “ผู้นำองค์กรเครือข่ายพัฒนาชุมชนดีเด่น” จำนวน 375 คน ที่เป็นแกนหลักสำคัญในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงประจำปี พ.ศ. 2554 และผู้ทรงคุณวุฒิที่คัดเลือกแบบเจาะจง จำนวน 50 คน จากผู้นำภาครัฐและผู้นำภาคประชาชนเป็นการให้ข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบสอบถาม และแบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบสมมติฐาน ใช้ค่าสถิติสัมประสิทธิ์สัมพันธ์ และค่าสมการถดถอยพหุคูณ ผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะภาวะผู้นำที่มีที่กำหนดในการวิจัย 8 ตัว คือ การมีวิสัยทัศน์ที่เข้มแข็ง ความสามารถทางการบริหาร ทักษะทางสังคม การทำให้สมาชิกรู้สึกมีความสามารถ การมุ่งปฏิบัติให้บรรลุผล แบบอย่างเชิงคุณสมบัตินิยม แบบอย่างเชิงพฤติกรรม และแบบอย่างเชิงจิตใจ ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าคุณลักษณะผู้นำที่มี 4 ปัจจัย ได้แก่ การมีวิสัยทัศน์ที่เข้มแข็ง ความสามารถทางการบริหาร การมุ่งปฏิบัติให้บรรลุผล และแบบอย่างเชิงจิตใจ มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับผลสัมฤทธิ์การพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ ด้านการมีวิสัยทัศน์ที่เข้มแข็งและความสามารถทางการบริหาร มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนการมุ่งปฏิบัติให้บรรลุผล และแบบอย่างเชิงจิตใจ มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนที่เหลือไม่มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์การพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง ผลการวิเคราะห์จากการสัมภาษณ์ พบว่า คุณลักษณะหลักของภาวะผู้นำที่มีที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์การพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย การมีวิสัยทัศน์ที่เข้มแข็ง ความสามารถทางการบริหาร การมุ่งปฏิบัติให้บรรลุผล และแบบอย่างทางจิตใจเชิงคุณธรรม ขณะที่คุณลักษณะรองที่ส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ ทักษะทางสังคม และแบบอย่างเชิงพฤติกรรม

คำสำคัญ: 1. ผู้นำที่มี 2. ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. 3. ผลสัมฤทธิ์การพัฒนา.

¹ อาจารย์ประจำคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต และนักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยสยาม

² ศาสตราจารย์ (พิเศษ) ประธานสมาพันธ์องค์การพัฒนาชุมชนแห่งประเทศไทย และที่ปรึกษางานวิจัย

Abstract

The objectives of this research were 1.) to study charismatic leadership and its achievement in community development based on the philosophy of sufficiency economy, 2.) to study charismatic leadership factors in predicting the achievement in community development based on the philosophy of sufficiency economies, and 3.) to analysis charismatic leadership factors affecting the achievement in community development based on the philosophy of sufficiency economies. The study employed a quantitative research method. The respondents in this study were 375 leaders who were granted “The Excellent Leader in a Community Development Network Awards in the year 2011” and 50 technicians from government sectors and community leaders selected by the purposive sampling method. Questionnaires and interviews were used as a tool for collecting data. The statistics used in this research included percentage, mean, standard deviation and correlation coefficient test, regression analysis for hypothesis testing. It was found that from 8 characteristics of leadership (i.e., strong vision, management ability, social skill, making his/her workers feel capable, goal-oriented working style, model property, model behavior, and model mentality), 4 leadership characteristics (strong vision, management skill, goal-oriented working style, and model mentality) were significantly related to efficiency of development based on the philosophy of sufficiency economies. Strong vision and management skill are related at the level of 0.1. Goal-oriented working style and model mentality are related at the level of 0.5. The other 4 characteristics are not related to efficiency of development based on the philosophy of sufficiency economies. Additionally, from the interviews, it was found that strong vision, management skill, goal-oriented working style, model mentality were major leadership characteristics affecting the efficiency of development based on the philosophy of sufficiency economies. Social skill and model behavior, however, were considered to be minor leadership characteristics affecting the efficiency of development based on the philosophy of sufficiency economies.

Keywords: 1. Charismatic leadership. 2. The philosophy of sufficiency economy. 3. Achievement of development.

บทนำ

“การพัฒนา (Development)” เป็นสิ่งที่ทุกสังคมยอมรับและให้ความสำคัญ และพยายามหาทางที่จะไปสู่ผลสัมฤทธิ์ ด้วยแนวทางและวิธีการต่างๆ ตามระบบความคิด ความเชื่อและปรัชญาที่เรียกว่า “กระบวนทัศน์การพัฒนา” (Development paradigm) ที่ปรากฏอยู่ในสังคม ซึ่งไม่ได้คงที่ตายตัวอยู่ตลอดไป เพราะแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเป็นแนวความคิดเชิงปทัสฐาน (Normative Concept) จึงมีการเปลี่ยนแปลงได้ตามปัจจัยที่เกี่ยวข้อง (โกลด์สเวอร์ธี 2530 : 3) กระบวนทัศน์การพัฒนาในสังคมใดสังคมหนึ่งย่อมมีอิทธิพลในการกำหนดอุดมการณ์เป้าหมายและแนวทาง รวมถึงนโยบายและกลยุทธ์การพัฒนามันมีผลต่อวิถีการดำรงชีวิตด้านต่างๆ ของคนในสังคมนั้น

สังคมไทยในอดีตเป็นสังคมที่มีวิถีชีวิตแบบเรียบง่าย เศรษฐกิจพื้นฐานเป็นการผลิตเพื่อยังชีพสำหรับการบริโภคใช้สอยในครัวเรือนและชุมชน มิใช่เพื่อการแลกเปลี่ยนในระบบเศรษฐกิจเพื่อการค้า วัตถุประสงค์ในการผลิตสำหรับการดำรงชีพได้มาจากสภาพธรรมชาติที่อยู่รอบตัวทำให้วิถีชีวิตของคนในสังคมมีความใกล้ชิดผูกพันและตระหนักในคุณค่าของสิ่งแวดล้อม ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนเป็นความสัมพันธ์ในระบบเครือญาติและความสัมพันธ์ทางสายเลือดเป็นหลัก วิถีชีวิตเช่นนี้มีความเหมาะสมกับการใช้ทรัพยากรร่วมกัน การแบ่งปันผลผลิตและการพึ่งพาอาศัยกันในด้านต่างๆ (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และพรพิไล เลิศวิชา 2537)

จวบจนกระทั่งเกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ในสังคมไทย เมื่อประเทศได้ก้าวเข้าสู่กระบวนการพัฒนาที่มุ่งเน้นความทันสมัยตามแบบตะวันตกในรูปแบบต่างๆ เช่น การเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการ การให้ความช่วยเหลือผ่านโครงการเงินกู้ การให้คำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญชาวต่างประเทศ เป็นต้น การเผยแพร่ความคิดดังกล่าวได้สร้างความหมายในลักษณะคู่ตรงข้ามคู่หนึ่งให้เกิดขึ้นคือ “การพัฒนา” (Development) และความด้อยพัฒนา (Underdevelopment) เพื่อการจัดแบ่งประเภทของประเทศต่างๆออกเป็นประเทศที่พัฒนาแล้วกับประเทศที่ยังด้อยพัฒนา (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร 2540 : 87) จนมีผลทำให้ประเทศไทยถูกให้ความหมาย

ว่าเป็นประเทศด้อยพัฒนาประเทศหนึ่ง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้กล่าวถึง ผลการพัฒนาที่ผ่านมาว่า เศรษฐกิจของประเทศมีการขยายตัวเพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ยมากกว่าร้อยละ 7 ต่อปี ประชากรมีรายได้ต่อหัวเพิ่มขึ้นประมาณ 30 เท่า คนไทยส่วนใหญ่ได้รับบริการโครงสร้างพื้นฐานและบริการพื้นฐานทางสังคมมากขึ้นในระดับที่น่าพอใจไม่ว่าจะเป็นถนนไฟฟ้าประปา รวมทั้งการศึกษาและสาธารณสุข อย่างไรก็ตาม การพัฒนานี้ได้ก่อให้เกิดปัญหาทางสังคม และสิ่งแวดล้อมด้วย การพัฒนาที่มุ่งเน้นการแข่งขันเพื่อสร้างความมั่นคงในด้านรายได้ทำให้สังคมไทยมีความเป็นวัตถุนิยมมากขึ้น คนในสังคมมีปัญหาด้านพฤติกรรมคือ การย่อหย่อนในศีลธรรมจริยธรรม เอาัดเอาเปรียบผู้อื่น พร้อมทั้งจะทำทุกอย่างเพื่อประโยชน์ของตนเอง โดยไม่คำนึงถึงผู้อื่นหรือสังคม ส่งผลให้วิถีชีวิตและค่านิยมดั้งเดิมที่ฝังานของไทยสูญสลายไป กล่าวโดยสรุปผลของการพัฒนาที่เน้นความทันสมัยเป็นการพัฒนาที่เศรษฐกิจดี สังคมมีปัญหาและการพัฒนาไม่ยั่งยืน นำไปสู่การล่มสลายของชุมชน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ม.ป.ป. : 1-3)

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ปัจจุบันแนวทางในการพัฒนาที่เกิดขึ้นเป็นการพัฒนาแบบกระแสทุนนิยม (Capitalism) หรือเป็นการพัฒนาในลักษณะไม่มีขีดจำกัด (Unlimited development) ที่มุ่งผลทางเศรษฐกิจเป็นหลัก โดยไม่คำนึงถึงผลกระทบต่อระบบนิเวศน์ทำให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมาทั้งสิ่งแวดล้อมถูกทำลาย ขยะล้นเมือง น้ำเสีย อากาศเป็นพิษ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาภาวะโลกร้อน (Global warming) คนรุ่นใหม่มีความสุขจากการใช้เทคโนโลยี เกิดค่านิยมที่รุกรานฟุ่มเฟือย เกิดความเห็นแก่ตัวและมีการทุจริตคอร์รัปชัน ปัญหาต่างๆเหล่านี้มีแนวโน้มที่จะขยายตัวมากขึ้นในอนาคต เป็นการสะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาที่ผ่านมาขาดสมดุลในบริบทของการพัฒนา

จากพระปณิธานที่ว่า “เราจะครองแผ่นดินโดยธรรมเพื่อประโยชน์สุขของมหาชนชาวสยาม” ซึ่งได้ทรงแสดงออกอย่างเป็นรูปธรรมต่อสังคมไทยตลอดมาและที่สำคัญ คือ ทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะเกี่ยวกับ

แนวทางในการแก้ไขปัญหาความยากจน และยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้น ตลอดจนแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศให้มีความเจริญรุ่งเรืองอย่างสมดุล มั่นคง และยั่งยืน “หลักเศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาที่ชี้แนวทางการดำรงชีวิตที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระราชดำรัสแก่ชาวไทยนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2517 เป็นต้นมา

“การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐาน คือความพอมีพอกิน พอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและใช้อุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชา เมื่อได้พื้นฐานมั่นคงพร้อมพอควรและปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญและฐานะเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป หากมุ่งแต่จะทุ่มเทสร้างความเจริญ ยกเศรษฐกิจขึ้นให้รวดเร็วแต่ประการเดียว โดยไม่ให้แผนปฏิบัติการสัมพันธ์กับสภาวะของประเทศและของประชาชนโดยสอดคล้องด้วย ก็จะเกิดความไม่สมดุลในเรื่องต่างๆ ขึ้น ซึ่งอาจกลายเป็นความยุ่งยากล้มเหลวได้ในที่สุด”

ที่มา : ภูมิพลอดุลยเดช, พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว 2517

จากพระบรมราโชวาท พระองค์ท่านได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการพัฒนาบนพื้นฐาน “การพึ่งตนเอง” ความพอมีพอกิน พอมีพอใช้ การรู้จักความพอประมาณ การคำนึงถึงความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกัน ตระหนักถึงการพัฒนาตามลำดับขั้นตามหลักวิชา ตลอดจนมีคุณธรรมเป็นกรอบในการดำรงชีวิต แต่กระบวนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง หรือการนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดผลในทางปฏิบัติ ทุกภาคส่วนของสังคมอันประกอบด้วยภาคเอกชน ภาคประชาชน รวมทั้งหน่วยงานภาครัฐจะต้องร่วมแรงร่วมใจกันเพื่อให้เกิดผลที่แท้จริง หลายๆ รัฐบาลที่ผ่านมา ได้มีความพยายามนำหลักการดังกล่าวมาใช้ในการบริหารประเทศ แต่ก็สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ในระดับหนึ่งเท่านั้น

ในการบรรลุผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนาใดๆ รวมทั้งการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางในการพัฒนา ย่อมจะต้องมาจากเหตุปัจจัยหลายประการ ซึ่งปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดการพัฒนานั้น มีอยู่ด้วยกันหลายปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรมนุษย์ และปัจจัยทางสังคม ฯลฯ ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ เรียกว่า “ปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อการพัฒนา” ส่วนปัจจัยภายใน ได้แก่ ตัวผู้นำ ค่านิยมของสมาชิก การตัดสินใจที่ไม่ดี ปัญหาด้านการสื่อสารที่ไม่ดี ปัญหาแรงงาน ฯลฯ และปัจจัยด้านผู้นำ เป็นปัจจัยประการหนึ่งที่สำคัญและส่งผลต่อการพัฒนา ซึ่งลักษณะการพัฒนานั้นสามารถเกิดได้ทั้งในองค์การแบบโครงสร้างอย่างชัดเจน และองค์การที่มีโครงสร้างแบบหลวมๆ เช่น สังคม ชุมชน หมู่บ้าน ซึ่งนักพัฒนาชุมชนนิยมเรียก “นักพัฒนา ผู้นำแห่งการพัฒนา” ส่วนในองค์การแบบมีโครงสร้างนิยมเรียก “ผู้นำการเปลี่ยนแปลง” และมีผลสำคัญยิ่งในหน่วยงานทั้งภาครัฐ และภาคเอกชน เพราะบุคคลดังกล่าวมีหน้าที่ในการริเริ่มและสามารถในการปรับเปลี่ยนบริบทตามที่ต้องการได้ สอดคล้องกับ Berlew (1974) กล่าวว่า ผู้นำการเปลี่ยนแปลงจะนำการเปลี่ยนแปลงภายในองค์การ ซึ่งแตกต่างจากผู้นำที่เน้นการพัฒนาสังคมและชุมชนที่จำเป็นต้องมีลักษณะพิเศษที่ เรียกว่า “ผู้นำบารมี (Charisma leadership)” ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาสังคมและชุมชน

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น คุณลักษณะผู้นำโดยเฉพาะอย่างยิ่งคุณลักษณะผู้นำแบบมีบารมีเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งต่อผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนาชุมชนในบริบทของสังคมไทย แต่อย่างไรก็ดี ผลการศึกษาวิจัยในระยะเวลาที่รัฐบาลได้ส่งเสริมการดำเนินงานการพัฒนาชุมชนบนหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตั้งแต่ฉบับที่ 8 เป็นต้นมา มักเป็นการศึกษาการพัฒนาชุมชนที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินงานในรูปแบบงานวิจัยเชิงคุณภาพ ส่วนงานวิจัยที่แสดงให้เห็นถึงความสำเร็จของการดำเนินงานการพัฒนาชุมชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง อันเนื่องมาจากการมีคุณลักษณะภาวะผู้นำ

บารมี นั้นยังไม่มีการศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยดังกล่าวแต่อย่างไร ด้วยเหตุนี้การศึกษา คุณลักษณะภาวะผู้นำบารมีที่ส่งผลต่อการพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จึงมีความน่าสนใจและมีความสำคัญในการพัฒนาองค์ความรู้ในทางวิชาการ และในการนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารราชการแผ่นดินให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการพัฒนาประเทศชาติ ชุมชน และสังคมอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาคุณลักษณะผู้นำบารมี และผลสัมฤทธิ์การพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
2. เพื่อศึกษาปัจจัยคุณลักษณะผู้นำบารมีต่อผลสัมฤทธิ์การพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
3. เพื่อวิเคราะห์คุณลักษณะผู้นำบารมี กับผลสัมฤทธิ์การพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ประโยชน์จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้

ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้จะได้รับประโยชน์ทั้งทางด้านวิชาการและด้านการนำไปใช้ กล่าวคือ ประโยชน์ทางด้านวิชาการ ได้ความรู้เกี่ยวกับคุณลักษณะผู้นำบารมี ที่เหมาะสมในการพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งในส่วนของแนวทฤษฎีและการนำไปประยุกต์สู่การปฏิบัติ ส่วนประโยชน์ทางด้านการนำไปใช้ นำไปส่งเสริมคุณลักษณะผู้นำ และภาวะผู้นำ ให้แก่ ผู้นำชุมชน สังคม หรือผู้นำหมู่บ้านที่เป็นเป้าหมายที่จะพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และหน่วยงานอื่นๆ จะนำข้อค้นพบไปพัฒนาภาวะผู้นำภายในองค์กรให้ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารจัดการ ซึ่งจะเป็นส่วนร่วม ในการขยายขอบเขตของการพัฒนาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างต่อเนื่อง

แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรในกรอบแนวคิดดังนี้

1. ผลสัมฤทธิ์การพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผู้วิจัยได้รวบรวมตัวชี้วัดการพัฒนา

ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ดังเช่น ทฤษฎี Terms model (สัญญา สัญญาวิวัฒน์ 2536) ตัวแบบพระธรรมปิฎก (พระธรรมปิฎก ป.อ. ปยุตโต 2549) ตัวแบบการพัฒนาที่ยั่งยืน (พระเทพโสภณ 2540) ตัวแบบสภาพัฒน์ฯ (ธรรมรักษ์ การพิศิษฐ์ 2543) ทฤษฎีใหม่ในการพัฒนาประเทศ (มูลนิธิชัยพัฒนา 2544) เพื่อคัดเลือกปัจจัยที่สำคัญ (Major factor selection) ไปตั้งเป็นองค์ประกอบหลักได้ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านคนสังคม เศรษฐกิจ เทคโนโลยี และด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2. คุณลักษณะภาวะผู้นำบารมี เป็นการสร้างตัวแปรแบบสามเส้า ได้แก่ 1.) ภาวะผู้นำบารมีแบบตะวันตก 17 ทฤษฎี อาทิเช่น ทฤษฎีภาวะผู้นำบารมี (Charisma leadership theories) (Bass 1990 ; Conger & Kanungo 1989 ; Nadler & Tushman 1990) ทฤษฎีการพัฒนาคุณลักษณะบารมี (Development of charisma) (DuBrin 1998) และทฤษฎีคุณลักษณะการปรุงแต่งของภาวะผู้นำบารมี (An attribution theory of charisma) (Conger and Kanungo 1989) เป็นต้น 2.) ภาวะผู้นำบารมีแบบตะวันออก (พุทธศาสนา) ได้แก่ ทศพิธราชธรรม พรหมวิหาร 4 สังคหวัตถุ 4 การเว้นจากอคติธรรม 3.) ผลการศึกษานักวิจัย ภาวะผู้นำในบริษัทสังคัมไทย ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคมชุมชน ดังนั้น คุณลักษณะภาวะผู้นำบารมี ที่ได้จากการบูรณาการแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยแบบสามเส้าได้ 8 กลุ่มตัวแปรดังนี้ การมีวิสัยทัศน์ที่เข้มแข็ง (Strong visionary) ความสามารถทางการบริหาร (Management ability) ทักษะทางสังคม (Social skills) การทำให้สมาชิกรู้สึกสามารถ (Feel capable) การมุ่งปฏิบัติให้บรรลุผล (An action orientation) แบบอย่างเชิงคุณสมบัติ (Attributes) แบบอย่างเชิงพฤติกรรม (Behavior) แบบอย่างเชิงจิตใจ (Mental)

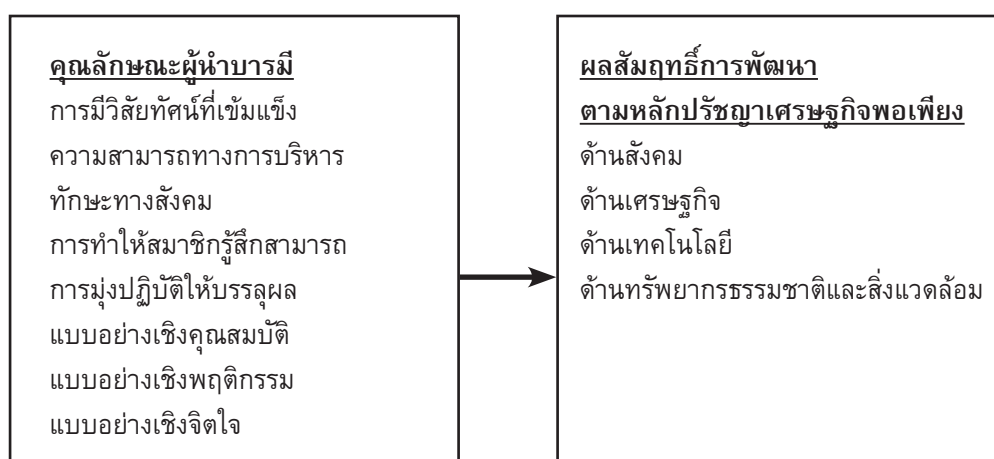
องค์ประกอบตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จึงได้ตั้งองค์ประกอบตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้ 1.) ตัวแปรอิสระ (Independent variables) คือ คุณลักษณะภาวะผู้นำบารมี ประกอบด้วย การมีวิสัยทัศน์

ที่เข้มแข็ง ความสามารถทางการบริหาร ทักษะทางสังคม การปฏิบัติให้บรรลุผล การทำให้สมาชิกรู้สึกมีความสามารถ แบบอย่างเชิงคุณสมบัติ แบบอย่างเชิงพฤติกรรม แบบอย่างเชิงจิตใจ 2.) ตัวแปรผล (Dependent variables) คือ ผลสัมฤทธิ์การพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านเทคโนโลยี และด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการทบทวนวรรณกรรม แนวคิดและทฤษฎีคุณลักษณะภาวะผู้นำและภาวะผู้นำแบบมีบารมี 17 ทฤษฎี (Bass 1990 ; Conger & Kanungo 1989 ; Nadler & Tushman 1990 ; DuBrin 1998) ซึ่งเป็นแนวคิดทฤษฎีที่พัฒนาขึ้นโดยนักวิชาการตะวันตก และผู้ศึกษาได้บูรณาการกับแนวคิดแบบตะวันออก (เชิงพุทธ) พร้อมกับทบทวนงานวิจัยในบริบทของสังคมไทยเพื่อสร้างเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย (ดังภาพที่ 1.)

ภาพที่ 1. กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมติฐานในการวิจัย

สมมติฐาน ตัวแปรอิสระทั้ง 8 ตัวคือ ด้านการมีวิสัยทัศน์ที่เข้มแข็ง ด้านความสามารถทางการบริหาร ด้านทักษะทางสังคม ด้านการทำให้สมาชิกรู้สึกสามารถ ด้านการมุ่งปฏิบัติให้บรรลุผล ด้านแบบอย่างเชิงคุณสมบัติ ด้านแบบอย่างเชิงพฤติกรรม และด้านแบบอย่างเชิงจิตใจ มีตัวใดตัวหนึ่งซึ่งสามารถทำนายผลสัมฤทธิ์การพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยทางสังคมศาสตร์แบบผสมผสาน (Mix research) คือ การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) แบบมีสมมติฐาน ประชากรที่

ศึกษาในครั้งนี้เป็น “ผู้นำองค์กรเครือข่ายพัฒนาชุมชนดีเด่น” แกนนำหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง “อยู่เย็น เป็นสุข” ที่ได้รับรางวัลพระราชทานจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี โดยเจาะจงเฉพาะปี 2554 จำนวน 375 คน โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้เครื่องมือ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) แบบ LIKERT-SCALE ผู้วิจัยร่างแบบสอบถามโดยมีเนื้อหาหลัก (Contexts) และรายละเอียด (Content) ที่ครอบคลุมปัจจัยที่เกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้นำบารมีที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับความสำเร็จในการดำเนินงานตามโครงการเศรษฐกิจพอเพียงภายใต้โครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง “อยู่เย็น เป็นสุข” จัดเก็บรวบรวมโดยการแจกแบบสอบถามให้แก่ ผู้นำองค์กรเครือข่ายพัฒนาชุมชนดีเด่น ในงานพิธีมอบโล่รางวัลเชิดชูเกียรติ

และได้รับการตอบกลับมาทั้งหมด การหาคุณภาพของ เครื่องมือผู้วิจัยได้ทำการหาค่าความเที่ยงตรง (Validity) นำร่างแบบสอบถาม ไปปรึกษาขอรับคำแนะนำจาก คณาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิเป็นที่ปรึกษา จากนั้นผู้วิจัยได้ทำ การตรวจร่างแบบสอบถามให้มีความสมบูรณ์ที่สุด โดย พิจารณาจากค่า (Index of Item-Objective Congruence : IOC) และทดสอบค่าความเชื่อมั่น (Testing reliability) ของแบบสอบถามโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น ของครอนบาค (Cronbach 's Alpha Coefficiency) ผลของการทดสอบปรากฏว่าค่าความเชื่อมั่นของ แบบสอบถามทั้งฉบับ เท่ากับ .9604 การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมุติฐาน ประกอบด้วย การ วิเคราะห์สัมประสิทธิ์สัมพันธ์ (Correlation coefficient)

การวิเคราะห์พหุคูณถดถอย (Multiple Regression Analysis) ส่วนเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้นำภาครัฐ และผู้นำภาค ประชาชนเพื่อเป็นข้อมูลสนับสนุนในการวิเคราะห์ วิจัยครั้งนี้

สรุปผลการวิจัย

1. สรุปผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณ ผู้วิจัย ได้วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้นเพื่อ ศึกษาความสัมพันธ์กันเองของตัวแปรซึ่งเรียกว่า Multicollinearity โดยใช้วิธีการ Correlation Analysis ระหว่างตัวแปรอิสระ คือ คุณลักษณะภาวะผู้นำบารมีทั้ง 8 คุณลักษณะ ดังตารางที่ 1.

ตารางที่ 1. เมทริกซ์สหสัมพันธ์ระหว่าง คุณลักษณะภาวะผู้นำบารมีทั้ง 8 คุณลักษณะ

ภาวะผู้นำบารมี	(Y)	(X ₁)	(X ₂)	(X ₃)	(X ₄)	(X ₅)	(X ₆)	(X ₇)	(X ₈)
คุณลักษณะภาวะผู้นำบารมี (Y)	1.00	.531	.563	.497	.508	.369	.414	.465	.402
ด้านวิสัยทัศน์ที่เข้มแข็ง (X ₁)		1.00	.758	.576	.601	.549	.591	.449	.325
ด้านสามารถทางการบริหาร (X ₂)			1.00	.682	.675	.557	.578	.547	.395
ด้านทักษะทางสังคม (X ₃)				1.00	.722	.580	.607	.660	.501
ด้านทำให้สมาชิกรู้สึกสามารถ(X ₄)					1.00	.622	.526	.706	.575
ด้านมุ่งปฏิบัติให้บรรลุผล (X ₅)						1.00	.679	.669	.569
ด้านแบบอย่างเชิงคุณสมบัติน (X ₆)							1.00	.634	.574
ด้านแบบอย่างเชิงพฤติกรรม (X ₇)								1.00	.816
ด้านแบบอย่างเชิงจิตใจ (X ₈)									1.00

จากตารางที่ 1. ผลการวิจัยพบว่าตัวแปรต้นหรือ ตัวแปรอิสระทั้งหมด ไม่ปรากฏว่าความสัมพันธ์คู่ใด มีค่าความสัมพันธ์เกินกว่า 0.85 จึงถือว่าตัวแปรต้นทั้ง หมัดไม่มีปัญหาความสัมพันธ์กันเอง จึงสามารถศึกษา วิเคราะห์ตัวแปรต้นทั้งหมดที่ส่งผลต่อตัวแปรตามด้วย เทคนิคการวิเคราะห์สมการพหุคูณถดถอย (Multiple Regression Analysis) เพื่อศึกษาอิทธิพลของตัวแปร

ต้นที่มีต่อตัวแปรตามได้

การทดสอบสมมุติฐานตัวแปรอิสระทั้ง 8 ตัวมี ตัวใดตัวหนึ่งซึ่งสามารถทำนายผลสัมฤทธิ์การพัฒนา ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้อย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติ ที่ระดับ .05 การวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธี Enter Multiple Regression

ตารางที่ 2. ค่าสัมประสิทธิ์และค่าสถิติทดสอบ คุณลักษณะภาวะผู้นำบารมี ที่ส่งผลต่อ ผลสัมฤทธิ์การพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (Enter Multiple Regression)

คุณลักษณะภาวะผู้นำบารมี	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
	B	Std. Error	Beta		
ค่าคงที่	.985	.198		4.967	.00
ด้านวิสัยทัศน์ที่เข้มแข็ง (X ₁)	.243	.066	.246	3.657	.00*
ด้านความสามารถทางการบริหาร (X ₂)	.246	.075	.239	3.300	.00*
ด้านทักษะทางสังคม (X ₃)	.085	.062	.092	1.360	.17
ด้านทำให้สมาชิกรู้สึกมีความสามารถ (X ₄)	.070	.067	.075	1.043	.29
ด้านการมุ่งปฏิบัติให้บรรลุผล (X ₅)	-.117	.056	-.131	-2.067	.03*
ด้านแบบอย่างเชิงคุณสมบัตินี้ (X ₆)	-.015	.059	-.017	-.256	.79
ด้านแบบอย่างเชิงพฤติกรรม (X ₇)	.076	.082	.082	.929	.35
ด้านแบบอย่างเชิงจิตใจ (X ₈)	.133	.062	.155	2.141	.03*

SEest = ± .372 R = .628 R² = .394 F = 29.789**

จากตารางที่ 2 พบว่า ปัจจัยหลัก 4 ตัวแปร ซึ่งเป็นตัวพยากรณ์ผลสัมฤทธิ์การพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ถูกคัดเลือกเข้าสมการพยากรณ์ ปัจจัยหลักที่เป็นตัวพยากรณ์ ได้แก่ ด้านวิสัยทัศน์ที่เข้มแข็ง (X₁) ด้านความสามารถทางการบริหาร (X₂) ด้านการมุ่งปฏิบัติให้บรรลุผล (X₅) และด้านแบบอย่างเชิงจิตใจ (X₈) โดยปัจจัยทั้ง 4 สามารถอธิบายผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (R²) ได้ร้อยละ 39.40 และมีความคาดเคลื่อนในการพยากรณ์ (SE_{est}) เท่ากับ .372 ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยค่าสถิติจากตารางนำมาสร้างเป็นสมการพยากรณ์ผลสัมฤทธิ์การพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้ดังนี้

$$\text{สมการ } y = 0.985 + 0.243 x_1 + 0.246 x_2 - 0.117 x_5 + 0.113 x_8$$

สมการมาตรฐาน $y = 0.246 x_1 + 0.239 x_2 - 0.131 x_5 + 0.155 x_8$
เมื่อ y แทน ผลสัมฤทธิ์การพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

X₁ แทน ด้านวิสัยทัศน์ที่เข้มแข็ง

X₂ แทน ด้านความสามารถทางการบริหาร

X₅ แทน ด้านมุ่งปฏิบัติให้บรรลุผล

X₈ แทน ด้านแบบอย่างเชิงจิตใจ

สรุปคุณลักษณะภาวะผู้นำบารมีที่ส่งผลต่อการพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีเพียง 4 คุณลักษณะ ได้แก่ ด้านวิสัยทัศน์ที่เข้มแข็ง (x₁) ด้านความสามารถทางการบริหาร (x₂) ด้านมุ่งปฏิบัติให้บรรลุผล (x₅) และด้านแบบอย่างเชิงจิตใจ (x₈)

2. สรุปผลการสัมภาษณ์ การวิจัยในครั้งนี้ ได้สัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อทวนสอบผลการศึกษาเชิง

ปริมาณ คุณลักษณะภาวะผู้นำบารมีที่มีอำนาจในการพยากรณ์ต่อผลสัมฤทธิ์การพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นผู้นำภาคราชการและผู้นำภาคประชาชน

2.1) ผลการสัมภาษณ์ให้ความสำคัญสอดคล้องกับเชิงปริมาณ ประกอบด้วย X_1 การมีวิสัยทัศน์ที่เข้มแข็ง X_2 ความสามารถทางการบริหาร X_3 แบบอย่างเชิงจิตใจ และ X_5 การมุ่งปฏิบัติให้บรรลุผล ดังบทสัมภาษณ์ที่กล่าวว่า ผู้นำชุมชนจะต้องมีความรู้และความเข้าใจในทฤษฎี และมีความรอบรู้หลากหลาย อาทิเช่น ด้านการออม การเกษตร และปัญหาเสพติด บริหารงานด้วยความเข้าใจ เข้าใจยอมรับฟังปัญหาความขัดแย้ง (Conflict) ของชาวบ้าน มีการจัดการความรู้ โดยการจัดเวทีประชาคม และกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยเงื่อนไขของความมุ่งมั่นตั้งใจ โดยผู้นำอุทิศแรงกายแรงใจ เสียสละ เห็นแก่เห็นประโยชน์ของชุมชนมากกว่าประโยชน์ของตน

2.2) ผลการสัมภาษณ์ให้ความสำคัญเพิ่มเติม 2 ตัวแปร คือ X_3 ทักษะทางสังคม และ X_7 แบบอย่างเชิงพฤติกรรม ดังบทสัมภาษณ์ที่กล่าวว่า ผู้นำในการพัฒนาชุมชนต้องมีความสัมพันธ์สนิทสนมกับกลุ่มสมาชิกผู้นำเช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน นายกอบต. อบจ. สส. สจ. พร้อมร่วมมือเพื่อแก้ไขปัญหา ผู้นำมีความสัมพันธ์กับผู้ตาม มีความสนิทสนมกับชาวบ้าน ชาวบ้านสามารถสอบถามและปรึกษาหารือในการแก้ปัญหา และการมีความสัมพันธ์กับภาครัฐ โดยการช่วยเหลือเกื้อกูลและร่วมมือ เช่น การเชิญพัฒนากร ผู้มีความรู้มาให้คำแนะนำแนวทาง ความรู้ และสนับสนุนทรัพยากรต่างๆ ให้แก่ชุมชน โดยผู้นำจะต้องมีพฤติกรรมที่ดี ทำให้ผู้ตามเกิดความเชื่อถือ ให้ความไว้วางใจ เคารพศรัทธา และเกิดความภาคภูมิใจเมื่อร่วมงาน นอกจากนี้ยังทำให้ผู้ตามยอมรับ และการยกย่องในการกระทำต่างๆ

2.3) ผลการสัมภาษณ์ไม่ให้ความสำคัญ 2 ตัวแปร คือ X_4 การทำให้สมาชิกรู้สึกมีความสามารถ และ X_6 แบบอย่างเชิงคุณสมบัตินี้ ดังบทสัมภาษณ์ที่กล่าวว่า ในการพัฒนาชุมชนจำเป็นต้องเน้นรูปแบบการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม (Participation) มากกว่าการกระตุ้น

ความสำเร็จของคนใดคนหนึ่ง ส่วนแบบอย่างเชิงคุณสมบัตินี้ทั้งด้านบุคลิกภาพที่ดี การแต่งกายดี การวางตัวดี การพูดจาดี และแสดงออกที่ดี ไม่ได้ส่งผลให้เกิดการพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

สรุปผลการวิจัยทั้งเชิงปริมาณและผลการสัมภาษณ์ พบว่า คุณลักษณะภาวะผู้นำที่ส่งผลต่อการพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มี 6 คุณลักษณะ สามารถจำแนกเป็น 2 กลุ่มคือ 1.) คุณลักษณะหลักของผู้นำบารมีที่มีอำนาจพยากรณ์ต่อผลสัมฤทธิ์การพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ การมีวิสัยทัศน์ที่เข้มแข็ง ความสามารถทางการบริหาร การมุ่งปฏิบัติให้บรรลุผล และแบบอย่างเชิงจิตใจ 2.) คุณลักษณะรองของผู้นำบารมีที่สนับสนุนและส่งผลต่อประสิทธิภาพในการพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ ทักษะทางสังคม และแบบอย่างเชิงพฤติกรรม

การอภิปรายผล

1. คุณลักษณะภาวะผู้นำที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์การพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 4 คุณลักษณะ ได้แก่ X_1 การมีวิสัยทัศน์ที่เข้มแข็ง X_2 ความสามารถทางการบริหาร X_3 แบบอย่างเชิงจิตใจ และ X_5 การมุ่งปฏิบัติให้บรรลุผล และผลการสัมภาษณ์ให้ความสำคัญกับวิสัยทัศน์ของผู้นำซึ่งถือว่าเป็นทิศทางที่สำคัญของผู้นำในการพัฒนา ส่วนความสามารถทางการบริหารเป็นเครื่องมือที่จะทำหน้าที่ขับเคลื่อนวิสัยทัศน์ดังกล่าว และแบบอย่างเชิงจิตใจที่ดีงาม เช่น ความเสียสละและเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ จะเป็นคุณลักษณะเฉพาะตัวของผู้นำในบริบทสังคมไทย ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้มีความสอดคล้องกับพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (2512) ที่ทรงให้แก่ผู้ว่าราชการจังหวัดว่า “การพัฒนาชนบทเป็นงานที่สำคัญ เป็นงานยาก เป็นงานที่จะต้องทำให้ได้ด้วยความสามารถ ด้วยความเฉลียวฉลาด คือ ทั้งเฉลียวทั้งฉลาด ต้องทำด้วยความบริสุทธิ์ใจ” และแม้แต่ผลการวิจัยของนักวิชาการชาวตะวันตกหลายท่านที่แม้จะอยู่ต่างบริบทสังคมหรือเป็นการศึกษาจากบริบทสังคมที่เน้นโครงสร้างหน้าที่ ยังคงให้ความสำคัญต่อคุณลักษณะของผู้นำด้านการมีวิสัยทัศน์ ความ

สามารถทางการบริหารและการมีคุณธรรม เช่น Caryle (1888) พบว่า ทฤษฎีผู้นำที่ยิ่งใหญ่ (Great man theory) ประกอบด้วยคุณลักษณะการมีคุณธรรม การมีความเข้าใจการเปลี่ยนแปลง การมีความสามารถในการกระตุ้นระดับบุคคลและระดับองค์กรเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง การมีทักษะทางด้านสังคมและการมีจิตใจที่ดี ส่วนแนวคิดแบบตะวันออก (เชิงพุทธศาสนา) ที่เกี่ยวกับธรรมของนักปกครองยังให้ความสำคัญกับลักษณะของผู้นำกับการปกครอง ด้านการมีวิสัยทัศน์ การมีความสามารถ และการมีจิตใจที่ดี ดังเช่น ทศพิธราชธรรม (2530) ซึ่งเป็นหลักพระราชจริยวัตรที่พระเจ้าแผ่นดินทรงประพฤติเป็นหลักธรรม ได้แก่ การให้ทาน การเสียสละทรัพย์สิ่งของ การเสียสละเวลา ความสุขส่วนตน เพื่อความสุขส่วนรวม ความซื่อตรง ฐานะของผู้ปกครอง ความอ่อนโยนอย่างมีสัมมาคารวะ ไม่เบียดเบียน ไม่ก่อทุกข์ให้แก่ผู้อื่น และความหนักแน่น ถือความถูกต้อง เทียงธรรม นอกจากนี้ผลการวิจัยที่ศึกษาในบริบทของสังคมไทยยังให้ความสำคัญกับลักษณะผู้นำชุมชนด้านการมีวิสัยทัศน์ การมีความสามารถ และการมีจิตใจที่ดี อาทิ ทองใบ สิงสีทา (2552) พบว่า ผู้นำชุมชนในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงต้องเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ และมีเจตคติในระดับสูง ปรีชา วุฒิการณ์ (2548) ได้ศึกษาตัวชี้วัดคุณลักษณะผู้นำด้านการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็ง มี 5 มิติ ดังนี้ 1.) มิติด้านความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลง 2.) มิติด้านการบริหารจัดการ 3.) มิติด้านวิสัยทัศน์ 4.) มิติด้านการแก้ปัญหาอย่างบูรณาการ และ 5.) มิติด้านการสร้างสรรค์สังคมอย่างยั่งยืน

2. คุณลักษณะภาวะผู้นำที่สนับสนุนการพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แต่ผลการสัมภาษณ์ยังให้ความสำคัญต่อประสิทธิผลการพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มี 2 คุณลักษณะ ได้แก่ ด้านทักษะทางสังคม และด้านแบบอย่างเชิงพฤติกรรม ผลการสัมภาษณ์ พบว่า ผู้นำใช้หลักการมีส่วนร่วมโดยผู้นำต้องทำหน้าที่เป็นตัวกลาง ทำหน้าที่ประสานงานระหว่างภาครัฐกับประชาชนภายในหมู่บ้าน มีการประสานงานดำเนินกิจกรรมและนำนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ ดังพระบรมราโชวาทของ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ตอนหนึ่งที่ว่า (ภูมิพลอดุลยเดช, พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (2533) “ขอให้ทุกคนระลึกว่า ปัญหาทุกอย่างมีทางที่จะแก้ไขได้ ถ้าแก้คนเดียวไม่ได้ก็ช่วยกันคิดช่วยกันแก้หลายๆ คน หลายๆ ทางด้วยความร่วมมือปรองดองกัน ปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นจักได้ไม่กลายเป็นอุปสรรคขัดขวาง และบั่นทอนทำลายความเจริญและความสำเร็จของการทำงาน” ส่วนแบบอย่างเชิงพฤติกรรมของผู้นำต้องมีความโปร่งใส ประหยัด และหลีกเลี่ยงการใช้อำนาจเพื่อประโยชน์ส่วนตน สอดคล้องกับทฤษฎีภาวะผู้นำแบบมีบารมีของเฮาส์ (House's charismatic leadership theory)” House (1977) พบว่า ผู้นำที่ประสบความสำเร็จจะเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้ตาม ยิ่งผู้ตามชื่นชอบผู้นำมากเท่าใด ผู้ตามก็จะยึดผู้นำเป็นแบบอย่างมากขึ้นเท่านั้น

บทสรุป

จากการศึกษาคุณลักษณะภาวะผู้นำบารมีตามทฤษฎีทั้ง 8 ประการ พบว่า คุณลักษณะภาวะผู้นำที่มีผลต่อการพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีเพียง 6 คุณลักษณะ แบ่งเป็น 2 ระดับ ดังนี้ 1.) คุณลักษณะหลัก (Core characteristic) คือ คุณลักษณะภาวะผู้นำบารมีที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์การพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมี 4 คุณลักษณะ ได้แก่ X_1 การมีวิสัยทัศน์ที่เข้มแข็ง X_2 ความสามารถทางการบริหาร X_3 แบบอย่างเชิงจิตใจ และ X_4 การมุ่งปฏิบัติให้บรรลุผล 2.) คุณลักษณะสนับสนุน (Supporting characteristic) คือ คุณลักษณะภาวะผู้นำบารมีที่ทำให้เกิดประสิทธิภาพในการพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 2 ลักษณะ ได้แก่ ด้านทักษะทางสังคม และด้านแบบอย่างเชิงพฤติกรรม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1. ด้านการวางนโยบาย นำผลการวิจัยคือคุณลักษณะภาวะผู้นำบารมี 6 ประการ ไปใช้ในการพัฒนาผู้นำภาคประชาชน และผู้นำในหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับงานพัฒนาชุมชน โดยภาครัฐหน่วยงานส่วนกลาง อย่างเช่น กระทรวงมหาดไทย ควรมอบหมาย

ให้ คณะกรรมการบริหารจังหวัด (กบจ.) และคณะกรรมการบริหารอำเภอ (กบอ.) ศึกษาวิจัยเพื่อนำคุณลักษณะภาวะผู้นำที่ได้รับการบูรณาการใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาระดับจังหวัดและระดับอำเภอ มีการจัดการแบบบูรณาการ ทั้งด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ และด้านกำลังคน เพื่อพัฒนาผู้นำภาคประชาชน และผู้นำในหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับงานพัฒนาชุมชน

2. ด้านการปฏิบัติ นำผลการวิจัยคือ คุณลักษณะภาวะผู้นำบารมี 6 ประการ ไปปฏิบัติโดยบูรณาการประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานทั้งในภาครัฐและภาคเอกชน องค์กรอิสระ (NGO) และภาคประชาชน ที่เป็นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน เริ่มจาก

ผู้นำภาคประชาชนมีการประสานกลุ่มผู้นำ ได้แก่ กำหนดผู้นำหมู่บ้าน ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน (อช.) ผู้นำกลุ่มหรือองค์กรที่เป็นแกนหลักในการพัฒนาหมู่บ้าน และผู้นำศูนย์ประสานงาน เพื่อให้กลุ่มผู้นำดังกล่าวเป็นตัวกลางแลกเปลี่ยนความต้องการระหว่างหน่วยงานภายนอกและชาวบ้านในชุมชน

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาวิจัยต่อยอดองค์ความรู้และสร้างนวัตกรรมบริหารจัดการในมิติใหม่ ได้แก่ 1.) พัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศต่อการปฏิบัติงานของผู้นำชุมชน 2.) การพัฒนากลยุทธ์เพื่อเสริมสร้างความคิดริเริ่มสำหรับผู้นำชุมชน 3.) กลยุทธ์เสริมสร้างความสามารถและความมุ่งมั่นในการทำงานของผู้นำชุมชน

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- กรมการพัฒนาชุมชน. (2554). **ทำเทียบผู้นำองค์กรเครือข่ายพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพมหานคร: บีทีเอสเพรส การบีโตร์เลียมแห่งประเทศไทย (ปตท.) (2554). **โครงการรักษป่า สร้างคน 84 ตำบล วิถีพอเพียง**. [ออนไลน์] สืบค้นเมื่อ 18 พฤศจิกายน 2554. จาก www.pttplc.com.
- โกลด์สเวิร์ธ เดวิด. (2530). **มองทฤษฎีการพัฒนาอย่างวิเคราะห์ (Analyzing Theories of Development.)** ม.ร.ว. พุทธิวิธาน ชุมพล, ผู้แปล. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ศึกษาการพัฒนาสังคม คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. (2553). **การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียง**. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 18 พฤศจิกายน 2554. จาก www.nesdb.go.th
- คณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ กปร., สำนักงาน. (2550). **บทบาทของผู้นำตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงาน กปร.
- จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา. (2552). **การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียง**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และพรพิไล เลิศวิชา. (2537). **วัฒนธรรมหมู่บ้านไทย**. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ลักษณะ.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2540). **การบริหารรัฐกิจเปรียบเทียบ: บทสำรวจพรมแดนแห่งความรู้แนววิพากษ์**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ณัฐนรี ศรีทอง. (2552). **ภาวะความเป็นผู้นำในงานพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส. พรินติ้ง เฮ้าส์.
- ทศพิชราชธรรม. (2530). **พระราชพิธีมหามงคลสมัย เฉลิมพระชนพรรษา 5 รอบ**. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 18 มิถุนายน 2555. จาก www.dhammadjak.net.
- ทองใบ สิงสีทา. (2552). **การพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชนในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงบ้านรางวัล หมู่ที่ 9 ตำบลหาดหิน อำเภอดงหลวงจังหวัดสุพรรณบุรี**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.
- ธรรมรักษ์ การพิศิษฐ์. (2543). **วิสัยการวางแผนพัฒนาประเทศในสหัสวรรษหน้า**. กรุงเทพมหานคร: เพชรรุ่ง การพิมพ์.
- ธันวา จิตต์สงวน. (2550). **การพัฒนาที่ยั่งยืนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง: กระแสไทในความเป็นกระแสสากล**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ปรีชา วุฒิกุล. (2548). **การสร้างตัวชี้วัดคุณลักษณะผู้นำในการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็ง**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2549). **การพัฒนาที่ยั่งยืน**. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระเทพโสภณ (ประยูร ธัมมจิตโต). (2540). **ก้าวสู่ศตวรรษใหม่ด้วยพุทธธรรมและเทคโนโลยี**. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม.
- ภูมิพลอดุลยเดช, พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. (2517). **พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ณ หอประชุมมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วันพฤหัสบดีที่ 18 กรกฎาคม พ.ศ. 2517**. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 18 พฤศจิกายน 2554. จาก www.ohmpps.go.th
- _____. (2533). **พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วันศุกร์ที่ 13 กรกฎาคม พ.ศ. 2533**. สืบค้นเมื่อ 18 พฤศจิกายน 2554. จาก www.ohmpps.go.th
- มูลนิธิชัยพัฒนา. (2544). **ทฤษฎีใหม่ในการพัฒนาประเทศ**. กรุงเทพมหานคร: ชัยพัฒนาสามเส้า.

- ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. (2553). เอกสารประกอบการสอนวิชาการประกอบการและการจัดการธุรกิจ. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสยาม.
- สมเกียรติ อ่อนวิมล. (2550). วิกฤต “เศรษฐกิจพอเพียงปรัชญา ไม่ใช่ทฤษฎี”. มติชน 26 กุมภาพันธ์ : 11.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2536). สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีกับงานพัฒนา. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิจัย ฝ่ายวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2551). ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาษาต่างประเทศ

- Bass, B. M. (1990). From transactional to transformational leadership : learning to share the vision. **Organizational dynamics** (Winter) : 19-31. Retrieved June 8, 2011. from <http://changing.minds.org/disciplines/leadership/theories/bass-transformation.html>
- Berlew, D. E. (1974). “Leadership and organizational excitement.” In **Organizational psychology : a book of readings**. Ed. by D.A. Kolb, I.M. Rubin, & J.M. McIntyre. 2nd ed. Englewood Cliffs, N. J: Prentice-Hall. : 60-63.
- Carlyle, Thomas. (1888). **On Heroes, Hero-Worship and the Heroic in History**. N.Y.: Fredrick A. Stokes & Brother.
- Conger, J. A., & Kanango, R. N. (1989). **Charismatic leadership : the elusive factor in organizational effectiveness**. Retrieved June 8, 2011. from <http://www.coastwiseconsulting.com/charismatic%20Leadership%20%20CRED.pdf>
- DuBrin, J.A. (1998). **Leader research findings, practice and skills**. New Jersey: Houghton Mifflin.
- House, R.J. (1977). “A theory of charismatic leadership.” In **Leadership : the cutting edge** : a symposium held at Southern Illinois University, Carbondale, October 27-28, 1976. Ed. by James G. Hunt and Lars L. Larson. Carbondale, IL.: Southern Illinois University Press : 189-207.
- Nadler, D. A., & Tushman. M. L. (1990). Beyond the charismatic leader: leadership and organization change. **California Management Review** 32 (2) : 77-97.
- The Economist. (2007). **In Rebranding Thaksinomics and wrecking the economy, with the UN's ill-judged backing**. Bangkok: The Economist Newspaper.
- United Nations Conference for Environment and Development; UNCED. (1992). **Sustainable development**. [Online]. Retrieved June 8, 2011. from <http://www.unced.co.th>.